

280244

Revista

Banatului

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Anul IX

Timișoara 1943

10-12

Un pătrar de secol dela Marea Unire

Sobru, dar răscolitor în sobrietatea sa, a trecut momentul unui pătrar de secol dela evenimentul Unirii Transilvaniei cu România liberă. Toate bisericile s'au rugat, toate inimile l-au evocat, drapelele l-au întâmpinat în flacăra treicolorului lor. Cântecelile sufletului românesc își duceau lumina melodiei până undeva spre apus ca acolo să se topească în noapte.

Un pătrar de secol dela Marea Unire a trebuit să fie din nou un mijloc de verificare a destinului panromânesc, care înseamnă unitatea pământului pentru unitatea națiunii: hotar etnic.

Hotar etnic românesc înseamnă asigurarea celei mai puternice paze împotriva Asiei întotdeauna năvălitoare în Europa. Așa că, 1 Decembrie 1918 a depășit limitele însemnătății sale numai românești și a devenit totodată moment european.

Când socotelile neprevăzutului au stricat rânduielile bune, ne găsim din nou la drum să răscolim documente, să înlăturăm falsificarea adevărului istoric de către vecini profitori, să ne apărăm cu dinții ființa națională, luptând hotărâți și încrezători în victorie, cu cuțitul în spate, împotriva bolșevismului distrugător de civilizație și cultură, și rezistând conștienți că dreptatea este a noastră și dreptatea trebuie să se facă.

* * *

Transilvania constituie un întreg geografic cuprins la răsărit, nord-est și sud-est, de lanțul Carpaților iar la sud-vest, apus și nord-vest, mărginindu-se cu așezarea românească cea mai apropiată de râul Tisa.

Oricâte teorii s'ar isca asupra poporului român, un lucru este absolut cert: Românii, pe tot cuprinsul așezării lor, nu sunt nici năvălitori nici coloniști. Cea mai de margină așezare românească este așezare de băștinași.

Iată hotarul real al României, hotarul vieții românești.

Toți cei care s'au aventurat în această parte de pământ ne-au găsit aci. Noi nu avem dată istorică despre venirea noastră pe pământul românesc, noi suntem concreșcuți din acest pământ de dincolo de istorie. Noi nu putem comemora o mie de ani de stăpânire, mărturia unică a vecinilor care ne-au încălcat pământul, — o mie de ani de subjugare — dar noi putem sărbători un sfert de secol dela îndeplinirea unității pământului românesc, dela marea eliberare.

Nu o întâmplare istorică a fost evenimentul dela Alba-Iulia ci, la 1 Decembrie 1918, acolo a sunat trâmbița victoriei unui șir întreg de lupte, duse mai bine de trei sute ani, de către poporul român pe ambele versante ale Carpaților, pentru unitatea pământului.

Dreptatea istorică dela Alba-Iulia, din 1 Decembrie 1918, nu mai poate fi ascunsă, de acum încolo, ochilor lumii. Un întreg front științific luptă pentru propovăduirea ei, în toate părțile lumii.

Iată câteva date statistice culese dela Institutul de geografie din Timișoara, de sub conducerea dlui prof. univ. Sabin Oprean :

După dictatul dela Viena, în Ardealul de Nord au rămas 2.388.770 locuitori. Impărțind Ardealul de nord pe sectoare avem: a) în sectorul de Răsărit majoritatea de 24% Români față de alte cinci neamuri colonizate sau năvălitoare cari însumă procente între 2% și 12%. În sectorul central avem 65,2% Români. Restul sunt alte patru minorități între cari Ungurii sunt în număr de 17,7%. În sectorul de Apus avem 54% Români față de alte patru minorități. Ungurii sunt în număr de 33%.

În Ardealul de Sud și Banatul liber din totalul 3.158.409 locuitori 64,3% sunt Români. (14% sunt Unguri). Banatul și

partea de câmpie a Ardealului are 1,567.650 locuitori, dintre cari 60,4% sunt Români, 17,3% Germani, 12,9% Unguri, restul alte minorități. Sectorul central (județele Hunedoara, Alba, Sibiu, Târnave) 73,5% este populație românească, 13,9% Unguri, restul alte neamuri.

În sectorul răsăritean 53,2% sunt Români, 24% Sași, 18,5% Unguri, restul alții.

Cu tot mileniul de robie, cu toată mulțimea felurită a neamurilor care au venit peste Români în Transilvania, în decursul timpului Româniii băștinași au rămas cei mai mulți și cei mai statornici.

Pe câtă vreme pentru neamurile năvălitoare ori colonizate pământul nostru reprezenta doar materia, pentru noi, pentru Români el a reprezentat și reprezintă mistică marilor noastre mituri și legende. Noi nu l-am avut doar bun pentru arat și sămănat; pământul nostru, dela câmpiile mănoase până la semețele piscuri ale munților, a fost leagănul credinței noastre. Sufletul românesc a crescut din pământul acesta care nu poate fi decât românesc.

Unitatea geografică a României își găsește în Transilvania inima, centrul de susținere și izvorul vieții poporului român.

Evocăm la un pătrar de secol momentul transilvan 1 Decembrie stăpâni pe conștiința noastră națională și hotărâți de luptă.

Grigore Bugarin

Generalul Traian Doda,

(1822—1895)

Trecerea anilor conturează tot mai clar larga suprafață a generalului Traian Doda.

El este fiul lui locotinentului cu același nume din batalionul de cizaichiști — corăbieri — din Titel, înființat la 5 Martie 1763 de împărăteasa Maria Terezia. S'a născut la 29 Iulie 1822 în Prilipeți și a urmat, cu frații săi Iosif, Gheorghe și Daniil, școala normală matematică dela Caransebeș. Apoi academia militară din Wiener-Neustadt și școala de război din Viena.

Intră, la 1842, ca sublocotenent în regimentul confiniar româno bănățean Nr. 13 și ia parte în toate războaiele Austriei dintre anii 1848 și 1866.

La 1 Mai 1870 e înălțat general de brigadă, iar la 1 Noembrie 1872 e trecut la pensie.

Luând parte cu regimentul său, lăudat de generalul Francisc de Chavanne, în luptele dela Deva, Orăștie și Alba Iulia și în campania din secuime dela 1849, meritele sale excepționale au fost remarcate prin următorul ordin pe armată: „Gloria zilei de astăzi este a căpitanului Doda . . .”.¹⁾

Recunoscându-i-se pregătirea superioară, via-i inteligență și calitățile-i ostășești, împăratul Francisc Iosif I îl distinge, la 1870, cu comanda Diviziei a 12-a din Cracovia. Iar Domnitorul Carol al României îi oferă în războiul pentru independență, 1877—78, comanda armatei române²⁾.

La 28 Martie 1873 reprezentanța regimentului confiniar Nr. 13 îl alege președinte al ei, demnitate cu care îl investeste, la 19 De-

¹⁾ Gh. Barițiu: Istoria Transilvaniei, v. II. p. 628.

²⁾ Comunicarea generalului R. Rosetti în ședința din 12 Martie 1943 a Academiei Române.

cembrie 1879, și Comunitatea de avere a celor 94 comune de pe teritoriul aceluiași confiniu militar, desființat prin legea dela 8 Iunie 1871. Conduce, fără beneficii, până la 1 Septembrie 1892, această mare instituție economică, componentă din 251,919 jug. 12 st. p. proprietăți forestiere, așezând-o pe temelii solide, cari i-au asigurat trăinicia și dezvoltarea ulterioară.

Lovit la 28 Aprilie 1888 de apoplexie, hărțuit de justiția maghiară și nemulțumit de atitudinea colaboratorilor săi, el nu mai conduce adunarea generală din 27 Septembrie 1888. La propunerea preotului Vasile Popovici — Pătășanul, o delegație de 25 reprezentanți, în frunte cu protopresbiterul Mehadiei Mihail Popovici, îi cer rămânerea în fruntea Comunității, creiată cu uriașe sforțări și consolidată de dânsul cu pricepere, pe *temelii naționale*. Revine, ca apoi . . . să se retragă definitiv, dăruind bisericii 6.000 coroane aur, iar Graniței o fundație de 16.000 coroane pentru ajutorarea tinerilor ort. români, cari urmează școala militară. Căci . . . — ne istorisește protopresbiterul Andrei Ghidiu (1849—1937) în Monografia orașului Caransebeș (pag. 273) — „intențiunile nobile ale acestui mare bărbat s'au lovit pretutindeni nu numai de opoziția guvernului, ci și de mahinațiunile clandestine chiar ale oamenilor săi, pe cari el i-a ridicat . . . Astfel generalul Doda a murit desgustat și amărît de ținuta împrejurimii sale“.

Dar grănicerii i-au înțeles intențiile. Dreptatea, pentru care a luptat și s'a stins — deviză ce i-a fost săpată și pe piatra-i funerară — le-a răscolit sufletul. Ei îl aleg în *șase legislaturi*, la 10 Ianuarie 1874, 8 Iulie 1875, la 1878, 1881, 1884 și la 20 Iunie 1887 deputat al lor. Dar el nu intră în Dieta dela Budapesta, căci „casa reprezentanților țării, însăși, a făcut lumii mărturia, că poporul român nu are loc în cadrul constituției Ungariei“. ¹⁾ Pentru această confesiune românească și pentru îndemnul adresat, la 12 Octombrie 1878, celor 6.464 alegători ai săi: „Vegheați și păziți . . ., căci astăzi nu mai e vorba de un scaun sau de un vot în parlamentul maghiar, nici de oarecari mici concesiuni naționale, limbistice sau politice, astăzi *cauza națiunii întregi*, ba mai mult, onoarea națională a poporului român *este în joc*, a poporului, care prin unelțirile măestriei și ale forței, — scos din toate pozițiunile luptei constituționale, — și-a găsit ultimul refugiu în cercul electoral al Caransebeșului . . ., aminte să vă fie, că trebuie să fie ceva putred în împărăția Austro-Ungarei și că se lucră de o luptă mare și anevoioasă; să nu vă amăgească deci șoaptele false, nici să nu vă sperie amenințările și nici corupția să nu se furișeze în inimile voastre . . .“, ²⁾ curtea cu jurați din Arad îl condam-

¹⁾ Din scrisoarea sa adresată președintelui Dietei la 10 Octombrie 1887.

²⁾ Teodor V. Păcățeanu: Cartea de Aur v. VII p. 361.

nă, în lipsă, la 17 Septembrie 1888, la doi ani închisoare și la o amendă în bani de 1.000 florini. Impăratul însă ordonă, „sistarea procedurii pusă în curgere pentru delict de presă“ în contra viteazului său general care în tinerețe i-a fost instructor, și a unicului deputat național român ales, fără întrerupere dela 1874 până la 1887, în cea mai mare circumscripție electorală din Ungaria.

Această condamnare, calificată de Alexandru Mocsonyi ca „arbitrară și incompatibilă cu oficiala ideie de stat“, nu l-a descurajat pe intrepidul general. El se menține în atitudinea-i frumoasă, bărbătească și de o clasică demnitate. Insistă și granița alege la 8 Februarie 1888, din nou cu unanimitate, deputat național pe protoprosbiterul Mihail Popovici al Râșavei care, „indigetând în numele întreg poporului român conflictul provocat prin greșita politică de stat . . ., asemenea nu poate participa într'un corp reprezentativ, în care poporul român nu are loc . . .“⁵⁾ În cea de a treia alegere de deputat din cercul Caransebeșului, dela 25 Mai 1888, e ales Ludovic Mocsáry „independentul“, căruia „patrioții români“ îi dăruiesc la 17 Aprilie 1886 un album înzestrat cu două mii semnături românești „în semn de grațitudine pentru discursul său franc și bărbătesc ținut în 8 Februarie 1886 în adunarea deputaților, în interesul drepturilor garantate prin lege celorlalte naționalități din patria comună“.

Și generalul „rebel“ continuă lupta. „Lupta cea grea pentru existența și emanciparea“ neamului său.

Urmându-și programul politic, formulat în adunarea grănicerească din 8 Decembrie 1873 și sintetizat pe plan cultural în „egala îndreptățire a tuturor naționalităților, cari la rândul lor au dreptul să-și instruiască și să-și desvolte tineretul în limba maternă în școli naționale,“ — el cere guvernului la 18 Februarie 1882 „puternicul concurs moral“ pentru „înființarea unui gimnaziu românesc complet, cu opt clase, în Caransebeș“. Ca să asigure întemeierea și fințarea „acestui institut mai înalt de învățământ, dorit de toți locuitorii simțitori ai graniței“, el se adresează, dimpreună cu protosințelul Filaret Mustă, cu asesorii consistoriali Filip Adam (1846—1908), Aron Damaschin (1835—1886) și Ioan Ionașiu (1836—1899), cu secretarul consistorial Ioan Bartolomeiu (1835—1908), cu profesorul preparandial Patriciu Drăgălina (1849—1917), cu maiorul Mihail cav. de Iacobici (1822—1892) și cu alți frunțași ai fostului regiment confiniar româno-bănățean, la 15 Iulie 1881, către cele 94 comune „proprietare la fondul grăniceresc de creștere și de cultură și la fondul general grăniceresc „cerându-le să hotărască“ înființarea gimnaziului românesc

⁵⁾ Din scrisoarea dato 22 Februarie 1888, adresată președintelui Camerei.

din Caransebeș și susținerea lui cu contribuția de 5% din capitalul numitelor fonduri.

Generalul cărturar, căci scrisorile, notele, memoriile, cuvântările și bogata sa bibliotecă, dăruită Institutului teologic, i-au binemeritat și acest calificativ, cunoștea importanța în evoluția culturii noastre cât și curentul în materie de școală românească creiat de gimnaziul din Blaj, ctitorit la 1754 de episcopii Inocențiu Micu Klein și Petru Pavel Aron, de cel din Beiuș, înființat la 1828 de episcopul Samuil Vulcan al Oradei, de cel din Brașov, deschis la 1854 de vlădica Ioan Popasu și de cel al „regimentului al 2-lea român de graniță Nr. 17“ al celor 44 comune din districtul grăniceresc al Năsăudului, înființat la 1863 din „fondul proventelor“.

Fondul istoric pe care se proiectează lupta lui Doda pentru creierea unei școli medii în graniță e altoit pe trunchiul realității, adâncite în cele două veacuri de cutropiri, colonizări, desrădăcinări, dislocări, răsmeriți și prigoane: *„nu avem contingentul necesar, cu pregătirea recerută de lege pentru statul preofesc și învățătoresc; suntem siliți să ne recrutăm până și notari comunai de prin vecini, iar aiți dregători mai mari din sânul nostru nu avem, inteligența în finutul nostru descreește mereu“*.

Această realitate a fost înțeleasă de grănicerii săi. Deaceea ei cotribue cu 25.000 florini la „fondul gimnaziului, sporit și cu creșterii fondului școlar gr. or. român“, strănși cu tasul în bisericile graniței.

Stăpânirea însă împiedică înființarea liceului românesc din Caransebeș, ca să creieze ea la 1 Septembrie 1907 „gimnaziul superior de stat reg. ung. al Severinului — Szörényi Királyi magyar állami főgimnázium — așezându-l la 1 Septembrie 1914, în clădirea lui de astăzi, întregită la 6 Octombrie 1935, prin stăruințele eforiei școlare, cu internatul de băieți.

Pentru ridicarea acestui liceu s'au folosit, împotriva voinței naționale, „fondul școlar ort. român“ de 105.000 coroane, ajutorul de 50.000 coroane și intravilanul dăruit de primăria orașului Caransebeș; „fondul gimnazial român“ de 114.413 coroane și contribuția Comunității de avere de 136.074 coroane.

Condițiunile Comunității de avere, ca liceul să aibă o catedră stabilă de limba română ca studiu obligatoriu și ca la primire să fie preferați fiii grănicerilor, nu au fost primite de Ministerul de interne¹⁾.

Guvernul maghiar a împiedecat și deschiderea școlii industriale și a gimnaziului din Bozovici, prin care generalul Doda tin-

¹⁾ Conform deciziei Nr. 50.033/1907.

dea la întărirea puterilor de viață a neamului. Dar nu a putut opri accesul la învățătură, la comerț și la meserii a tinerilor grăniceri cari, naționalizând — prin profesorii lor de religie — la 1 Iunie 1919 ctiitoria generalului, îi botează școala visurilor sale în „liceul Traian Doda“. „Monumentum aere perenius“ prin atâtea clătiri și mutări de vremi, vorba cronicarului¹⁾.

Generalul iubea tineretul și îl ajuta la învățătură. Se simțea fericit când, ca deputat, putea întruni în Budapesta la hotelul Frochner, unde locuia, tineretul universitar la câte un „luculic souper“. Glumele tinerești îl înseninau. Și oricât se forța să-și mențină severitatea-i ostășească, în spre miezul nopții fredona și el cu noi — ne spune un contimporan — câte o doină grănicerească. Iar câte o dată, rar de tot, entuziasmat începea el însuși „marșul lui Traian“, o compoziție poporală ce i-au cântat-o, în alegeri, grănicerii.

Apoi se ridica și ne dădea „Befehl“-ul: „Genug für Heute. Jeder nemmt sich noch zwei Zigarren. Zwei habe ich gesagt, dass sich keiner verzählt, und dan „acasă“, aber gradaus nach Haus“.

Spirit larg, înțelegător al nevoilor celor mulți și mici, în vâltoarea evenimentelor, dintre anii 1872 și 1895, el a stat neclintit alături de poporul său grăniceresc. De aceea a și fost iubit și stimat de toți câți l-au cunoscut și chiar și de aceia cari n'au avut prilejul să-l cunoască.

Agricultorul fruntaș din Prisaca, Petru Stan, mi-a istorisit următoarea întâmplare: Întâlnind generalul Doda în Seghedin pe un grănicer din părțile Năsăudului îl întreabă ce necazuri l-au adus în inima țării ungurești. Țăranul i-le descoperă cu sfială. Iar generalul se însărcinează de îndată, ca să-i rezolve la curtea din Viena nedreptatea ce i s'a făcut într'un proces de moștenire. Mai mult, îi dă și bani ca să se reîntoarcă acasă. Și grănicerul năsăudean întâlnind, mai târziu, la târgul Timișorii frați de ai săi din aretul Caransebeșului, le-a istorisit cu mândrie fapta generalului nemuritor...

A murit Marți 4/15 Iulie 1895, după ce cu trei zile înainte avu- sese lungi convorbiri cu prietenul său Vicențiu Babeș care, știindu-l suferind, a venit să-l cerceteze.

A fost înmormântat, Vineri în 7/18 Iulie 1895, în cimitirul Sf. Ioan Botezătorul din Caransebeș, prin episcopul Nicolae Popea, arhi- mandritul Filaret Musta, protopopii Mihail Popovici și Andrei Ghidiu,

¹⁾ Dimitrie Cantemir: Hronicul... pg. 106.

protodiaconul Dr. Iosif Tr. Badescu, diaconul Dr. Petru Barbu ș. a. și parentat de Filaret Musta și Ioan Ionașiu.

Granița și capitala ei, Caransebeșul, l a jelit cu parastase și cu drapele cernite, căci după Eutimie Murgu nici un fruntaș grănicer „n'a ridicat mai sus flamura românismului și n'a purtat-o cu mai multă demnitate spre fala și mândria grănicerească“¹⁾, ca generalul Doda, marele luptător și realizator, care s'a jertfit pentru binele nației.

Și l-au jelit și toți Românii. Intre ei și martirii din temnița Vațului: Gheorghe Pop de Băsești, Rubin Pațiția, Dumitrie Comșa, Mihai Veliciu, Aurel Suciu, Teodor Mihali, Gherasim Domide, Dr. Daniil P. Barcianu, Dr. Valeriu Branișce, cari i-au însoțit asfințitul cu următoarea telegramă: „Umbrei viteazului general și distinsului fiu al națiunii îi aducem tributul de recunoștință nepieritoare a neamului și omagiile noastre ale celor întemnițați“.

Generalul Traian Doda era un om de statură mică, dar mare prin spiritul, omenia și faptele sale, întruchipând în modul cel mai armonios atât pe comandantul de oștire, cât și pe conducătorul de popor oropsit, dornic după libertatea națională.

La 8 Decembrie 1943 se împlinesc șapte decenii de când generalul Doda a stabilit pentru neamul său grăniceresc următorul îndreptar politic:

1. Egala îndreptățire a tuturor naționalităților din țară, ca fiecare să-și aibă garanția existenței și dezvoltării sale naționale.
2. Toate școlile să fie școli naționale.
3. Introducerea limbii naționale în viața publică, în administrație și în justiție.
4. Reorganizarea serviciilor și a întregii gospodării obștești.
5. Eliminarea politicei din administrația țării.

Pentru împlinirea acestui program a luptat, a suferit și a murit generalul Traian Doda, cea mai proeminentă figură din galeria marilor bărbați ai Graniței bănățene.

Idealismul său a rodit marile înfăptuiri din ultimile decade ale veacului al XIX-lea în acest colț al pământului românesc.

Dr. Cornel Corneanu

¹⁾ Din panegiricul asesorului referent Ioan Ionașiu.

Munții Semenicului

Locurile dragi cari te leagă de clipele îndepărtate ale copilăriei îți revin întotdeauna cu plăcere pe tirul de păianjen al amintirilor. Leagănul unde ai avut cea dintâi viziune a lumii înconjurătoare îți rămâne pentru totdeauna icoana de nepieritoare lumină, spre care te îndeamnă pașii reculegerilor de mai târziu. Legătura indisolubilă dintre sufletul omului și locurile de unde și-a luat sborul pe făgașurile spinoase ale vieții e o realitate dintre cele mai evidente. Pentru cei ce vin mai ales din marea de lumină a țării îndepărtate, pentru cei ce au pășit în vieață din mijlocul naturii binecuvântate, legătura aceasta de suflet nu se poate stinge niciodată, fără ca să lase urme de adâncă și neliniștitoare tristețe. Numai cine și-a călăuzit primii pași prin pajiștea însoțită a colinelor, ori sub umbra deasă a codrilor, înțelege cât de tainic sună chemarea evocărilor.

Banatul tot, dela un capăt la altul, este o neșfârșită comoară de frumuseți. Din orice parte l-ai privi, chemarea lui te atrage cu o însetată grabă, spre a-l cunoaște mai îndeaproape și a-i sorbi cu un ceas mai de vreme licoarea liniștitoare. Te cheamă, de sub teascurile legendei atmosfera de vieață pastorală și haiducească, care a animat altădată piscurile ascunse'n neguri, săgetate doar de fulgerile zeităților semețe, văile 'mpodobite în haina lor de verdeață și câmpiile înecate în belșug. Pretutindenii exală un duh de străveche civilizație, care și-a lăsat urmele adânc săpate pe frontispiciul veacurilor defuncte. În Banat fiecare colț de țărână se cufundă cu un ciclu de istorie. În tot lungul vremii, forța omului a înfruntat natura când nu s'a putut împăca cu ea și forțele vrăjmașe venite cu gând de stricăciuni. Urmele unor rodnice și trainice strădăanii explică prezența, în acele locuri, a unor oameni, cari s'au știut învrednici de binefacerile naturii, păstrându-le întreaga curățenie de vieață în fața celor ce veneau cu gând de pângărire. Un întreg ciclu de străveche civilizație se află depozitat, nu însă, din păcate și suficient cunoscut, la fiecare pas. Banatul a avut parte întotdeauna de o elită biologică

și culturală, oamenii luându-se la întrecere pentru a ajunge și depăși perfecțiunea naturii. Ținerea contactului permanent cu natura a creat posibilități nespuse de multe și variate. În primul rând trebuie remarcat un mai mare potențial de vitalitate și, ca o consecință firească, un salt uimitor pe plan cultural și spiritual.

Dar, nu aceste lucruri formează obiectul rândurilor de față. Ne interesează Banatul în haina lui creată de măiastra putere a divinității. Vrem să rupem din cetatea lui de munți, brăzdată în toate părțile de ape limpezi, în șerpuitoare revărsări, un colț mai mic, pe care să-l trecem prin sita aducerilor aminte și să-l înfățișăm, în ce are el mai frumos și mai semnificativ. A vorbi de Banatul tot ca valoare geografică și turistică nu se poate face într'un timp limitat. Dar, a vorbi despre munții Semenicului, acel lanț de culmi împădurite din centrul Banatului, care culmi își cristalizează forma cea mai desăvârșită în trei vârfuri proeminente, mărginind între ele un întins covor de iarbă, care este muntele propriu zis, e cu mult mai ușor. Un mare geograf român a spus cândva că munții Semenicului se înscriu printre cei mai frumoși munți pleșuvi din Europa și a avut de bună seamă dreptate. Rar de tot terenul opune o mai mică rezistență la o ascensiune plăcută, în urma căreia pe neașteptate te trezești pe vârful cel mai înalt al platoului, de unde ochiul are prilejul să privească nestingherit întreaga întindere a Banatului. Semenicul reprezintă centrul de gravitate al întregii provincii de vest. Geograficește întregul Banat se revarsă în ramificații variate din acest munte, dacă ținem seama că Muntele Mic, celălalt punct de atracție, mai norocos în fața actualității, se întinde în partea nord-estică a întinsului bănățean și aparține, în cea mai mare parte, Ardealului. Însă lipsa de căi de comunicații și de interes turistic din partea localnicilor și a celorlalți iubitori ai naturii, a făcut ca acest minunat așezământ alpin să rămână necunoscut și să nu se bucure de atracția pe care, cu prisosință, o merită. Abia de câțiva ani câteva inimoase inițiative particulare, de intelectuali localnici, au deșteptat interesul de atunci mereu crescând pentru punerea în valoare a calităților turistice pe care le oferă munții Semenicului, această ultimă cetate apuseană a Carpaților. Despărțiți de marea familie a arcului Carpat, prin depresiunea care duce dela Orșova spre Caransebeș și prin îmbelșugata Vale a Almăjului, acești munți de proporții mult mai mici și-au păstrat însă neștirbită întreaga lor zestre geologică și de faună și floră. Semenicul nu prezintă nicăieri, pe întreaga lui întindere, aspectul de golicione și stânci arse ca în restul Carpaților. El se impune, în ciuda pleșuvității care-l caracterizează, printr'un relief distinct, lipsit de avariile climei fiindcă păstrează neatinsă întreaga zestre de vegetație. Mâna omului a fost mai puțin vitregă ca'n

alte părți. Tăierile de păduri, cari au început destul de curând, n'au cunoscut lipsa de omenie și înțelegere a explotatorilor venali din munții Moldovei și ai Vrancei. Exploatarea s'a făcut și se face în spiritul celui mai desăvârșit sistem de replantări, după metode silvice de real temei științific, astfel că forțele văzduhului nu și-au putut impune puhoaiile lor distrugătoare, care să sfredelească relieful și să alunge vieața de pe munte. Pe da altă parte, tăierile de păduri se fac pe margini, muntele propriu zis neintrând în zona de operațiuni forestiere, păstrându-și astfel neștirbit întregul lui aspect de semeție alpină.

Propriu zis, după ce ai străbătut nesfârșite întinderi de păduri seculare, urcând domol pe culmi de străveche legendă, când te trezești pe munte, ai mai degrabă impresia că te afli în mijlocul unei imense poieni, unde florile de diverse culori joacă sclipitor în bătaia razelor de soare. Impresia de munte ți se formează încet și abia după ce ai putut să pătrunzi cu ochii peste tot, lămurindu-li-o cele trei vârfuri, cari fixează configurația de munte a Semenicului și anume: Piatra Nedeii, Muntele Mic și Vârful Gosnă, ca trei sulite înfipte într'o mare de verdeață. De pe înălțimile lor Banatul tot se înfățișează într'o haină de belșug și de sărbătoare. De pe Piatra Nedeii ți-s'arată bogata și străvechea Vale a Almăjului, izvorul nesecat al turmelor de oi, cirezilor de vite și a pâlcurilor de porci, ce-și duc nestânjenite existența prin poienile și zănoagele dela poalele munților. Abia când vara se revarsă cu tot potopul ei de lumină pe covorul de verdeață al munților, ciobanii de străveche viță, în costumul lor preistoric, le-aduc pe înălțimi, pentrucă odată cu prima lună de toamnă să se afunde din nou în desișul codrului, cu gândul la iarna ce se apropie. Din același vârf al Semenicului, cel mai frumos și proeminent, priveliștea se resfrânge asupra colinelor sub care se ascunde centrul industrial al Aninei, de unde iarna se urcă schiorii pentru a explora înălțimile îngropate în albul zăpezii.

De pe Gosnă privești ca dintr'un vârf de furnal, spre Văliug, o așezare de muncitori harnici în slujba industriei U. D. R., un cuib contrastant de alb și roșu și mai departe spre Reșița, așezarea industrială cea mai veche din Banat. Mai departe, ochiul cercetătorului întâlnește vestita culă a Vârșetului, care privește tristă și lipsită de libertate spre jumătatea fericită a Banatului de răsărit pe Muntele Mic, care în ciuda numelui este vârful cel mai ridicat al Semenicului, și se oferă priveliștea Caransebeșului și spre ceilalți munți bănățeni, ai Cornerevei, Tarcu și Godeanu, care-și întind coroana masivă spre Oltenia și Ardeal.

Semenicul lasă să curgă din măruntaiele sale bogate în ape cristaline, patru din cele mai însemnate râuri care scaldă în belșug

întregul Banat. Ele sunt: Nera, Bârsava, Carașul și Timișul. Nera își revarsă debitul spre Valea Almăjului și are în apele sale imense bogății de pește, îndeosebi păstrăvi, farmecul și atracția vizitatorilor. Bârsava se îndreaptă spre Reșița și, cu un debit de apă împrumutat, printr'un canal, Nerei, capătă și o importanță industrială, ducând pe albiile ei acoperite cu scânduri, lemnul prelucrat și mânând cu forța ei motrice întreprinderile electrice și mecanice dela Reșița și celelalte centre prin care trece. Timișul face un ocol spre Nord-Est, scaldând Caransebeșul și Lugojul și îndreptându-se apoi spre apus. Carașul are de dus belșug în câmpia sudică a Banatului, în zăvoaiele și grădiniările din jurul Oraviței și până unde își revarsă debitul de mături în Dunăre.

Semenicul are însă și o importanță pastorală extrem de veche. Din îndepărtate vremuri pădurile dinspre poale și văile adânci ale râurilor, ascunse de ochiul necunoscut, au servit ca loc de refugiu pentru populația băștinașă urmărită de jaful hoardelor năvălitoare. În creerul munților și-au putut găsi cei vechi liniștea și siguranța vieților chinuite. Așa se explică și faptul că așezările omenești stau atârinate, ca niște ghirlande de alb și roșu pe poalele munților și albia văilor. O străveche vieață stă ascunsă în aceste locuri cu un notoriu trecut pastoral. Din mijlocul ciobanilor neînfricați s'au ridicat, în negura trecutelor vremi, acele legendare figuri de haiduci, stăpâni neîncoronați ai codrilor, cari n'au nimic din structura bandiților de astăzi, ei nefiind decât agenți de reacțiune ai nației chinuite și împărțitorii de dreptate față de cei oropsiți. Ura lor se revârșea toată asupra despotismului străin și din inima munților, dela focurile stânelor, se pornea sfatul, alături de păcurarii complici, pentru treburile ce trebuiau puse la cale. Semenicul este vatra haiducismului bănățean, de numele lui legându-se amintirea lui *Adam Neamțu*, *Lăzărică* și *Harambașa*, elita de neînfricat a luptelor bănățene împotriva împilărilor străine.

Astăzi, pe unde, în nopți tăcute de vară, ori în vifornița întunerecului de iarnă, umbrele șterse, ale unor străvechi vestigii de vieață își profilează amintirea lor tainică, oameni îndrăgostiți de frumusețile naturii cutreeră coclaurile Semenicolui, cu o nespusă curiozitate și plăcere. Turiști din tot cuprinsul Banatului și chiar din alte regiuni vin aci să-și destindă nervii și să-și alunge oboseala, sorbind cu nesaț din aerul răcoritor al înălțimilor alpine. Mașini de turism urcă dinspre Reșița până aproape de înălțimi, cu lumea vizitatorilor de tot felul. Oarecari tradiții locale, cum ar fi de pildă aceea dela *Lac*, unde se adună sătenii din satele înconjurătoare, în fiecare an de *Sânziene*, se mai păstrează și astăzi și sunt respectate și de către vizitatori. Legenda spune că în apa aceluia *Lac*, ve-

nea altădată vulturul din înălțimile albastre să-și răcorească aripile înfierbântate de soare și că cine-și spală ochii în apa lui se vindecă de orice boală. Crediința în puterea ei curativă trăește și astăzi destul de puternică,

Semenicul, această cetate de munți a Banatului, ridică în actualitatea românească și un alt aspect important. Potențialul biologic este cu mult mai puternic în această regiune decât în altele. Vigoarea și sănătatea oamenilor își sare în ochi pretutindeni și nu se poate vorbi de un deficit demografic. De-altfel, în întreg Banatul natalitatea a apucat pe făgașuri fericite. Centura de munți a stimulat vieața și a îndrumat-o cu tărie pe drumuri de reală afirmare. *Semenicul*, așezat în centrul Banatului, cu o străveche civilizație pastorală și cu o legendară faimă haiducească, împărștiind belșug de ape și verdeață pe teritorii rodnice și frumos populate, este și unul dintre cele mai atrăgătoare puncte de turism. Nu e însă deajuns de cunoscut. De-aceea, ca să-l cunoaștem, e necesar să-l cercetăm și să-i sorbim din licoarea-i binecuvântată. Căci, după cum am spus, Banatul tot, dela un capăt la altul, cu munții lui de străveche civilizație, este o nesfârșită comoară de frumuseți.

Dumitru Imbrescu

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fenomene dialectale ale graiului bănăţean

Labializarea.

Ultimele reminiscenţe ale vechiului contact dintre cele 3 mari dialecte ni le prezintă câteva fenomene de labializare din Banat, cari se pierd şi abia se mai aud când şi când.

Grupul *au* nu s'a menţinut la *caută* pe alocurea (conf. glosarul), ci înaintea dentalei *t* au rămas labialele *f* şi *v*.

Astfel se aude încă: *coftă*, bilabializat în *v cavtă*. Bilabializarea prezintă un interes şi mai deosebit la *laftă*—*lavtă*, care s'a bilabializat şi mai departe în *labtă* (laută). Tot prin acest proces al bilabializării am obţinut cel mai extins termen labializat în Banat: *a popți* (popci) al verbului *a pofti* pe *v*: a împreună cu substantivul *poptă* (poftă).

Alt fenomen al labializării e verbul *a lăbda*, când „*u*” s'a labializat înaintea lui *d* nu în *f*, sau *v*, ci în *b*. Labiale mai timbrate ca *b* au înlocuit pe *v*: *a vuvăi* are foarte des *a bubăi*.

Procesul inversării, al dispariţiei lui *f* sau *v* intervocalic se menţionează în următoarele exemple:

A jăfui > *a dat a jăui* (Mehadia-Severin)

Măduva > *a dat mădua* (Răcăşdia-Caraş).

Alt fenomen e muierea lui *v* după radicala *a* în *i*, căci dumbravnice are corolarul „dumbrainic” (Răcăşdia-Caraş).

I şi *u* protetic se aud foarte rar la *işcoală-uşcoală* precum şi la pluralul acestora *işcoli-uşcoli*. E interesant că verbului *a şcoli* nu i s'a adaptat acest *i* protetic.

*

Prin compunere s'au restrâns numai în câteva regiuni (Torontal-Jugoslavia) următoarele fenomene:

<i>ac bold</i>	=	<i>acubold</i>
<i>iacă numa</i>	=	<i>acănuma</i>
<i>ei dar</i>	=	<i>iadăr</i>
<i>precum dară</i>	=	<i>păcumdară</i> .

Reduplicarea se obicinueşte mai ales în versuri: cântece-descânţece, balade, chiuituri şi ghicitori. Ca exemplu *roată*—*forforoată* etc.

Onomatopeele:

Bănăţenii şi-au format din necesităţile organice ale graiului termeni proprii de onomatopee, cari nu se aud în restul extensiunii geografice ale dialectului daco-roman.

Astfel avem următoarele:

<i>Coicăi a</i>	=	a guiţa
<i>Cuca a</i>	=	a cânta „cucu“
<i>Ghiortăi a</i>	=	a înghite râcâind
<i>Ghijăi a</i>	=	a foşni
<i>Hornăi a</i>	=	a cânta pe nas
<i>Turlicăi a</i>	=	a cânta din fluer
<i>Ujui a</i>	=	a murmura
<i>Zonăi a</i>	=	a vorbi într'aiurea

*

Sufixe ca — ac, — ie, — dă, — înă s'au supus unui nou proces de transformism şi au evaluat în:

Liliac	în	<i>tileagă</i>
Ililie	„	<i>ilileac</i>
Lobodă	„	<i>lobogină (lobodină)</i>
Tortă	„	<i>tortină</i>

S protetic a rămas un fenomen restrâns în câteva regiuni.

Cămgie (bicu)	are pe alocurea	<i>scămgie</i>
Cocotaş (şuviţa dela frizură)	„ „ „	<i>scocoraş</i>
Corbace	„ „ „	<i>scorbace</i>
Crâmpoţi a (fărîmîta)	„ „ „	<i>scrâmpoşiluj</i>
Fulger	„ „ „	<i>sfulger</i>
Pirlaz	„ „ „	<i>spirlaz</i>
Trâcnit (nerod)	„ „ „	<i>strâcnit</i>
Torbă	„ „ „	<i>ştorbă</i>

Mai des se aude a protetic:

Acotropi a	=	a acoperi
Apipăi a	=	a pipăi
Astăvi a se	=	a se linişti, a se aşeza (a se stăvi)

*

Prin procesul semantic au evoluat următoarele cuvinte în sensuri foarte puţin obicinuite în alte regiuni ale ţării:

<i>Călcăniu (călcăiu)</i>	=	marginea pâinii
<i>Căloniu (cal)</i>	=	pat format din 2 lavişe şi deasupra 2—3 scânduri
<i>Lefăi a</i>	=	a mânca mult

Sunt numeroase exemple de aflat în glosar.

*

Formarea adverbelor şi a unor adjective.

În câteva regiuni bănăţene s'au localizat următoarele:

<i>Curişcapite</i>	=	de-a tumba
<i>Haidalera</i>	=	hai — hui
<i>Umerea</i>	=	de-a umărul
<i>Vânt tare</i>	=	vânătare (albastru)

Prin sincopizare se aud următoarele fenomene :

<i>Câr(pu)șoară</i>	=	cârșoară
<i>De-azi(dimine)neață</i>	=	dasneață
<i>Prân(zu)șor</i>	=	prânjor
<i>O(d)ată</i>	=	oată

Prin afereză au rezultat nespuse de interesante exemple :

<i>Rața, rățoiul</i>	=	ața, ațoiul
<i>Căruțu</i>	=	ruțu
<i>Intâlni a se</i>	=	tâlni a se, tâlni
<i>Apoi (poi)</i>	=	pui

Pe cât de interesantă e reminiscența *ampărat* din contactul vechiu cu dialectul macedo-român (megleno-român), pe atât de pregnantă ni apare trecerea lui *d* în *r* într'o anumită regiune a Banatului, căci în *arvocat* (advocat) acest fenomen ni impune o atenție deosebită.

Apoi guturale moi au substituit pe altele mai tari, căci ici-colo se aude bangă în loc de bancă. Alt fenomen rar e, că o dentală a cedat iotacizării și astfel se aude în anumite regiuni (cf. glosarul) *baia* în loc de badea.

*

Sinonimele au evaluat în graiul bănățean, mai ales cele care denotă noțiuni de abstractism, la un număr imens. Acestea se diferențiază prin ușoare nuanțări și fiecare nuanță trebuie observată și luată din magazinul lexic cu mare atenție. Nuanțările acestea se pot urmări în următoarele exemple :

<i>Prostia :</i>	
<i>Bârnăciu</i>	= prost ca o vacă (barna-vacă)
<i>Bolomoșit (bolomocit)</i>	= buimăcit, zăpăcit
<i>Bululuit</i>	= acelaș sens
<i>Chermânuiu</i>	= amețit (beat, prost în beție)
<i>Dărăuș</i>	= om mare și prost
<i>Druiu</i>	= om fără chibzuială
<i>Hâd (variantă)</i>	= tâmpit, bolând
<i>Ilacic</i>	= zăpăcit
<i>Joie</i>	= prost
<i>Lolețe, lolece</i>	= om mare și prost
<i>Luluiț</i>	= zăpăcit
<i>Năcoabă</i>	= prost
<i>Năhătos</i>	= grosolan și prost
<i>Nătămenia</i>	= prostovan
<i>Nătăul</i>	= prost, grosoman mare
<i>Prostocan</i>	= bolând, idiot
<i>Frostolet</i>	= prostovan
<i>Prostovace</i>	= prostan
<i>Tontăvi a</i>	= a se prosti
<i>Uimăn</i>	= zăpăcit
<i>Zgăimăcit</i>	= acelaș sens

A *flecări, flecăreț*, cu următoarele nuanțe semantice :

<i>Bleabă</i>	= flecăreț în prostii
<i>Blencheci a</i>	= a flecări repede
<i>Bleoci a</i>	= a flecări într'una
<i>Bolboros</i>	= flecăreț în povești fără rost

<i>Ciorăi a</i>	= a flecări mult
<i>Fârfăi a</i>	= a flecări cu defecte organice
<i>Leorfăi a</i>	= a vorbi multe și proaste
<i>Putcăvi a</i>	= a flecări cu limba grea
<i>Sporovăi a</i>	= a știrici în glumă
<i>Sopârcăi a</i>	= a glumi
<i>Tonoci a</i>	= a borborosi fleacuri
<i>Torăi a</i>	= a vorbi verzi și uscate
<i>Trocăi a</i>	= a torocăni fără rost

*

Nebunia:

<i>Chilăv</i>	= șuchiat
<i>Fontolozt</i>	= nebunatic (fantezie)
<i>Hârghiăt</i>	= nebunatic, într'o doagă (hârghie)
<i>Nărodac</i>	= nebunatic

Dealtfel abstractele au sufixele lor dinstincte :

— <i>av</i>	= șitav (sănătos), chllav (șuchiat)
— <i>āv</i>	= șitāv (nespart), citāv (bolnav de bol lumești) jiggāv (sec, sbârcit)
— <i>ăn</i>	= abezăn (prăpădit); <i>obedă</i> razumăn (înțeleș)
— <i>os</i>	= obidos (milos)
— <i>ov</i>	= coricov (selbatic) — la pomi

Despre diavol am aflat următorii termeni semantici: Dugu, nestrecea, viețafărul, slabul și zgârcia, afară de cei menționați în „Graiul Bănățean” vol. I.

*

Un fenomen interesant se petrece cu multe din sufixele slave. Am urmărit unele sufixe, la cari se observă un proces de împruținare, iar la altele o fază de transformism sau adaptare la alte sufixe.

Se împruținează sufixele slave în :

- aică: cocaică (vită proastă), cinzaică (regulatorul sulului la răsboi)
- aică: buzăică (sanie mică)
- atcă: batcă (piesă la războiu), zatăcă (piesă la războiu).

Deasemenea se răresc și sufixele împrumutate dela Unguri. Se aud încă cele mai obicinuite etc. :

- ag: beușag, nemșag, găzdoșag etc. (cf. glosarul).

*

Prin derivare, adaptați la noi sufixe, am obținut termeni cu noi funcțiuni substantivale.

Astfel are *ciot* noi înțelesuri în următoarele derivate:

- Ciotag* (buturugă)
- Ciotfă* (bucată de lemn)
- Ciotovană* (troacă).

Iar cuib trecând în *cuibîț* a ajuns prin derivare la noi noțiuni (gaură în zid).

Tot prin derivare s'au obținut forme particulare ale idiomului bănățean:

- *Ciupi a* = a ciupări (a smulge, a ciupi încet și bine)

• Clin	=	<i>cliniu</i> (în clin)
Cruce	=	<i>cruciu</i> (în cruce)
Inapoi	=	<i>inapoiş</i>
Mână	=	<i>maniu</i> (manivelă)
Price	=	<i>priciş</i> (fudul)
Pinten	=	<i>pintenog</i> (butucănos)
Trăsură	=	<i>trăsurii</i> (la cusături).

Semnificative sunt următoarele sufixe, ce indică, caracteristica peiorativului:

- agă: tăfăragă (urdă, brânză apoasă)
- aie: şodâlcaie (şodâlc, om şchiop)
- anie: ţăcanie (ţacă, neam rău)
- arcă: ciolobarcă (vin rău), stătinarcă (vin alb)
- eacă: ciorofleacă (tină subţire), slăcineacă (vie 'nealtoită), morofleacă (rămăşiţă de vin)
- eag: troşneag (fel de fel de mâncare nu prea bună)
- oabă: corloabă (hârcă), ţolobă (femeie stricată), cucuoabă (cocoşa unui cocoşat), năcoabă (prost)
- oacă: pârcioacă (rămăşiţă de vin sau rachiou)
- oagă: sofârnoagă (scroafă), sfârloagă (opincă ruptă), fairoagă (loc periculos)
- oaşă: cioaşă (leneşă)
- oc: tohoc (rămăşiţe amestecate cu pleavă)
- og: clişcinog (neputincios), pintenog (butucănos)
- uc: tărăbuc (rest de fân).

În funcţiune de nomen gentis sunt cele mai multe exemple în sufixele

- ar, — er, — elnic, — atic:
- La fiinţe:
- ar: cioflegar (băiat cu ghetă rupte), ceştar (paraclisier), voşcinar (vânzător de tămâie)
- atic: 'polovratio (grăbit)
- elnic: botrăcelnic (pribeag), clenţaelnic (rău de gură), izăgelnic (risipitor), limbuţelnic (limbut), odăelnic (haimana din casă în casă), proceselnic (certăreţ), străngelnic (strângător)
- er: groşişer (negustor de mărunţişuri)
- La obiecte:
- ar: grumăzar (opritoare după gâtul calului), loitrar (două lemne din care se face loitra)
- elnic: curelnic (coteţul, încotro cur (fug) găinile, mestelnic (mestecău, culişer)
- er: ciopler (butucul pe care se cioplesc lemnele), sărciner (prepeleac)

Nota augmentativă o au sufixele în:

- aie: ciocălaie (ciocănirea ouălor), corcovaie (lut bătut)
- ală: burdală (greutate mai mare), corcofală (noroiu)
- an: boman (bouman — om mândăcios), buşan (bou rău), lotroman (lotru), ritan (om fără caracter)
- anie: buzduganie (ciot, scorbura mare)
- ău: căldău (scaldă mare), gâldău (baltă mare), totolău (bucată mare)
- oacă: bultoacă (băltoacă), tulboacă (apa tulbure de rău în jurul unui arbore)
- oagă: năloagă (îmbulzeală)
- oniu: cirigoniou (baltă mare), cotârioniou (flăcăiandru), ştiufuroniou (loc adânc)
- cu excepţii rare ca: cerboniu (copil mic), muşuroniou (pitic pipernicif).

Singulare colective prin caracteristica sufixelor în :

- ag : beușag, nemșag (neamuri)
- ăt : frumșăt (frumusețe)
- enie : nemotenie (neam rău)
uzitat și la plural „nemoceniei“
- et : mîncăret (multă mîncare), tărșet (piele verde, cu care se coase o bondită)
- ug : spăilug (moșie mare).

*

Prin contragere și adaptarea la sufixe noi s'au format :

Se adapă, primind sufixul — ină > sadăpină

Sân Nicolae, „ „ — ori > Sâmicori.

Un fenomen interesant e sânt (sfânt), în care dentala a cedat unei bilabializări și s'a trecut la „sâmt, simpt“ (Sâmtul Grigore).

O altă particularitate distinctă o avem în unele sate de munte, în cari sunetul *a* a cedat prin extensiunea sa calitativă și organică tonicului *o*.

Exemple :

Iapă — în Mehadica

Drac — „ „

„Duc iapa asta la girliște s'o dau dracului“.

Acolo — în Cornea, Cuptoare, Mehadica.

Lucian Costin

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Generație

*Rătăcitori spre alte aurore
Ne-am risipit cu sufletul în vânt,
Ne-am îngropat cu inima'n pământ, —
Necârmuite insuli madrepare.*

*Și din avântul nostru, zeu sălbatec,
Tăgada năzuinței descuiem,
Alunecăm spre putredul Edem
Pe-ocean îndușmănit și furtunatec.*

BCU Cluj / Central University Library Cluj
*De-azur am vrut să fim și din tămâie
Azi petecim un ideal pierdut;
Scânteia cerurilor ne-a născut
Și întuneric clipa ne rămâie.*

*Am vrut să fim izvorul nou al lumii
Și ne-am uscat de setea unui vis.
Biserica elanului s'a 'nchis
Noi, umbre, spânzurăm pe colbul humii.*

Grigore Bugarin

Reîntors

Mamei

Azi m'am întors. E-atât de mult
De când n'am fost acasă.
In suflet îmi pătrunde 'ncet
O vrajă ne 'nțeleasă.

Sunt toate cum era odat,
In alte vremuri, mamă,
Doar tu pășești mai clătinat
Și-ți ies de sub năframă

Suvițe argintii de păr.
De-atunci e multă vreme:
Povara ei o simt și eu
In sufletu-mi cum geme.

Mă vezi și parcă 'ntinerești.
Că-ți sunt din nou aproape
Și 'n fericirea ta strivești
O lacrimă sub pleoape.

Voiu fi copilul tău iubit
Din zilele uitate
Și râsu-mi iar înveselit
Ți le-o-aminti pe toate.

Doar în amurguri ruginii
De vei vedea vreodată
Cascada râsului sglobiu
In lacrimi preschimbată

Ne te 'ntrista, nici nu 'ntreba
Copilul tău ce are,
Ci pentru sufletu-i sdrobot
Tu zi o... Născătoare...

Aurel Pop

Un document edificator*)

O anumită istoriografie, în susținerea tezei sale privitoare la fizionomia etnică a Banatului, înainte de dezastrul dela Mohaci, se sprijină în special pe registrele așa numitelor zeciuieli papale, în care sunt trecute toate comunele, cari plăteau această zeciuială.

Concluziile acestei istoriografii, par, la aparență, dintre cele mai logice și științifice, ele rezumându-se: „fiind parochii catolice, trebuie să fi existat și credincioși, cari nu puteau să fie români sau sârbi, cari erau schizmatici, ci numai maghiari, sau germani“.

Față de această susținere, logică dacă o examinăm numai prin prisma împrejurărilor de azi, ba chiar științifică, ținând seamă, că numai pela 1700 poporul românesc s'a apropiat, fragmentar, de Roma catolică, evident că constatarea subsemnatului exprimată printr'o seamă de studii și articole, părea șubredă. Afirmam anume, că și comunele „schizmatice“, pentru a fi lăsate să-și profeseze cultul religios conform obiceiurilor moștenite, plăteau această zeciuială, care era numai un simbol al supunerii lor către biserica romană și că preținsele parochii catolice, după cum le înfățișează registrele zeciuielilor papale, erau de cele mai multe ori „schizmatice“, numire ce se dădea injghebărilor bisericești ortodoxe din acele vremuri.

Că nu toate parohiile trecute în registrele zeciuielilor papale însemnau parohiile unor comune de alt neam decât acela al autohtonilor români se vede și din dispozițiile lui Ludovic cel Mare, sub care persecuțiile „schizmaticilor“ au luat forme sălbatice. Despre acesta istoricul bănățean Dr. Gh. Popovici spune în lucrarea sa asupra trecutului Banatului: „La începutul anului 1366 fură constrânse

*) Reproducem din lucrarea „Crașovenii de ieri și cei de azi“ ce va apare următorul pasagiu, el conținând un document, tradus în limba românească, care a fost amintit numai, dar nu utilizat de către istoriografia bisericești ortodoxe.

mai multe comune din cercul Lipovei, a-și lăpăda preoții ortodoksi, numiți schismatici și a primi preoți catolici. Tot în acel an, la 25 Iulie 1366, el ordonă a se prinde toți preoții orientali din comitatele Căraș și Cuvin și care nu vor profesa religia catolică să fie suspendați din serviciu și să fie alungați din țară“.

Că zeciuiala papală, acolo unde ea se putea impune, nu a avut caracterul pe care unii istorici au voit să i-o dea, identificând comuna care o plătea cu o parohie catolică în ființă, care păstoria deci credincioși catolici, ci era mai mult un bir în plus, cu caracter absolut laic, se vede dintr'o dispoziție a lui Ioan Corvinul, dată pe timpul când era guvernator al Ungariei. Aceeași dispoziție confirmă și faptul, că și comunele românești, — (vezi „Magyar Történelmi Adattár“ epoca Corvineștilor), — presupuse deci schismatice, plăteau acest bir, atunci când îl plăteau. Prin această dispoziție Ioan Corvinul scutește de zeciuiala papală, pentru vitejia lor, mai multe comune românești din comitatul Hunedioarei și Severin. Evident, dacă această zeciuială ar fi avut caracterul, pe care se străduiesc unii istorici să i-l dea și nu acela de un bir în plus, admis Sfântului Scaun de către Regii apostolici ai Ungariei, Ioan Corvinul, care a dus grele răboaie în contra turcilor cu concursul Papei, nu putea lua o măsură de acest caracter.

După cum vedem din dispoziția lui Ludovic cel Mare, erau regi, cari pentru a se complăcea Sfântului Scaun, prefăceau, printr'o singură trăsătură de condei, adeseaori că în realitate numai pe hârtie, parohii ortodoxe în parohii catolice.

Dar erau și regi, cari se străduiau să prefacă cu forța pe Românii ortodoksi în catolici. E semnificativă în această direcțiune o diplomă a lui Sigismund din 7 Decembrie 1428 dată ordinului franciscanilor, prin care nu numai că se arată normele de convertire și beneficiile de care se vor bucura misionarii franciscani trimiși în părțile Caransebeșului, ci și mijloacele folosite pentru a înmulți numărul credincioșilor catolici. Reproducem*) în cele ce urmează, părțile cari ne interesează, conținutul fiind și o icoană a unor vremuri apuse. Diploma a apărut în istoricul Ord. Franciscan de Fermejdin:

„... In discrietul Sebeșului s'au găsit schismatici și alți oameni, trăind tâlhărește, cari sub titlul de nobili, sau alt titlu dețineau domenii, în care au primit, ținut și sprijinit preoți schismatici astfel, încât mulți credincioși catolici dintre treapta de rând înșelați de învățămintele false ale acestora au căzut în greșală și au trecut la religia schismaticilor condamnată de biserica universală, crezând, că astfel fac bine. Nouă ne-a ajuns însă la cunoștință prin câțiva membri ai ordinului amintit, (Franciscan) o hoatărire

*) Acta Bosnae II. p. 129. Reprodușă și de Turcsányi.

binelăudată și primită de Dumnezeu și de oameni în această materie dată de către înaintașul nostru Ludovic în sensul, că în întreaga provincie a Sebeșului, adică în întreg districtul acesta, nimeni, nici cu titlul de nobleță, nici sub alt titlu, să nu poată stăpâni, poseda, sau folosi vre-un domeniu, dacă nu e catolic adevărat, adică nu urmează religia, pe care o crede și o propagă biserica romană ca religia cea adevărată. Despre existența acestei hotărâri fiind întrebați sub jurământ toți nobilii și cnezii provinciei, noi ne-am convins pe deplin, că în veci regretatul Rege Ludvic în adevăr a hotărât, aceasta în felul, cum am arătat-o noi mai sus. Drept aceea reînvoim hotărârea de mai sus și în puterea rescriptului de față hotărâm din nou, statuând drept lege :“

„In întreaga provincie a Sebeșului, adică în întregul district, fie sub titlul de nobil, fie sub acela de cneaz, nimeni să nu poate stăpâni, deține sau folosi vre-un domeniu, dacă nu e catolic adevărat, dacă nu urmează religia, pe care biserica romană și-a însușit-o și o crede de cea adevărată.“

„Ordonăm separat, adică interzicem cu desevărsire, sub sancțiunea confiscării domeniilor lor, ca vre-un nobil sau cneaz al districtului Sebeș, înlăuntrul hotarelor acestui district, ori unde și sub ori și ce pretext, să țină și să protejeze vre-un preot schizmatic. Și dacă vre-un nobil sau cneaz ar îndrăzni să nu urmeze această hotărâre, castelanul de totdeauna al Sebeșului e dator să-i confişte, în folosul nostru, toate domeniile.“

„Ca nu cumva vreunul dintre acești preoți schizmatici să se ducă în provincia Sebeșului sau în vre-o parte a acestui district cu scopul, ca prin învățăturile sale mincinoase să strice pe catolici și să-i înșele, făcându-i să treacă la religia schizmatică, ordonăm castelanilor și funcționarilor noștri de totdeauna din Sebeș, ca să aresteze pe toți preoții schizmatici, cari se află în provincia Sebeșului, sau vagabondează pe acolo cu scopul de a îndemna poporul catolic ca să treacă la religia schizmatică, confiscându-le tot ce au asupra lor și să nu le permită să se așeze nici unde înlăuntrul acelei provincii.“

„Mai hotărâm, ca în întreaga această provincie a Sebeșului nici un catolic să nu poată lua în căsătorie vre-o femeie schizmatică și nici un schizmatic să nu poată lua în căsătorie vre-o catolică de ori și ce treaptă ar fi dacă înainte de căsătorie bărbatul și femeia schizmatică nu sunt încreștinați din nou prin botezarea lor de către un preot din comunitatea bisericeii romane. Iar dacă cineva, cu îndrăzneală vicleană ar încerca să facă altfel, să-și piardă toată averea, care să treacă în folosința castelanului de totdeauna al Sebeșului.“

„Voim și ordonăm tuturor din această provincie a Sebeșului, de ori și ce treaptă ar fi, ca în zilele de Sâmbătă să-și interzică mâncarea cărnei în public. Iar cei ce îndrăznesc totuși să mănânce carne Sâmbăta, cad sub o pedeapsă de trei mărci, pe cari le vor încasa castelanii din Sebeș.“

„Dorim în sfârșit și ordonăm direct, ca toți nobilii și cnezii, dar și țărani, să-și boteze copiii prin preoți catolici și nu schizmatici. Nimeni să nu îndrăznească să-și ducă copilul propriu, sau pe acela al altuia, spre botezare, la vre-un preot schizmatic, căci i se va confisca averea. Ba în puterea drepturilor noastre regale interzicem tuturor preoților schizmatici și din celelalte părți ale țării noastre, ca să îndrăznească, ca să boteze vre-un

copil din districtul Sebeşului, ori și al cui ar fi acesta. Interzicem de asemenea preoților schismatici, ca să boteze pe vre-un catolic din districtul Hațegului sau Mihalțului. Iar cei ce vor îndrăzni să facă ceva contra acestor dispoziții, să fie pedepsiți de către castelanii din Mihalț și Sebeș, confiscându-li-se averea.“

„In sfârșit din dovezi suficiente ne-am convins, că unii oameni stricați la suflet, de-și prin botez s'au renăscut în catolicism, după ce s'au botezat, desbrăcându-se de frica lui Dumnezeu și ignorând chinurile groaznice ale iadului, au trecut la religia schismaticilor și trăiesc cu ei. Cum pe aceștia nu-i putem considera numai de necreștini, ci deadreptul de eretici, ba chiar și mai rău decât pe aceștia, și cum voim a îndrepta această ticăloasă stricăciune a lor, ordonăm castelanului din Sebeș și celor viitori, ca la toți aceia, cari după ce s'au botezat, au trecut totuși la religia schismatică și trăiesc cu aceștia, să le confiște ori și ce avere mobilă ce ar avea, iar dacă în asemenea ticăloșii păgubitoare și condamnabile ar fi prinși nobili sau cnezi, domeniile acestora să fie confiscate pe seama noastră...“

Documentule edificator pentru cele ce voiam să demonstrăm.

Traian Birăescu

Extensiunea Universitară din Cluj în Banat în 1942—1943

În anul al treilea de când *Extensiunea Universitară din Cluj* are o secțiune în *Timișoara*, activitatea ei a fost deosebit de bogată. Secțiunea a fost condusă și în acest an de prof. V. Stanciu ca președinte și P. Sergescu ca secretar. În 1940—41 secțiunea a organizat 4 (patru) conferințe, iar în 1941—42 treizeci și patru (34). Cu toate greutatețile crescânde datorite împrejurărilor, în anul 1942—43 s'au ținut *șaptezeci și șase* (76) de conferințe. S'a avut în vedere prezentarea unui program variat de subiecte nu numai din domeniul științelor, ci și probleme literare, istorice, juridice, filosofice. Colegii din Sibiu, membri ai Extensiunii Universitare de acolo, au dat un ajutor deosebit de prețios, venind să conferențeze în Banat. Între cele 76 de conferințe de anul acesta, douăzeci și două (22) sunt datorite profesorilor sibieni: în schimb, cinci profesori din Timișoara au făcut nouă (9) conferințe la Extensiunea Universitară din Sibiu și Ardeal (și anume S. Opreanu la Sibiu, C. Pârvulescu, Emil Pop și P. Sergescu la Sibiu și Alba Iulia, V. Stanciu la Sibiu și Făgăraș).

Organizarea conferințelor s'a lovit de greutateți mult mai mari ca în anul trecut. Aproape în tot timpul util pentru conferințe, între Crăciun și Paște, au fost suprimate reducerile la biletele de tren de care se bucură funcționarii publici. Regimul autorizațiilor poliției pentru călători a fost mai sever, iar uneori (ianuarie) s'a aplicat în ultimul moment cerând multe demersuri pentru îndeplinirea la timp a formalităților. Conferințele au fost aprobate în prealabil de autorități. Programul a trebuit să fie modificat de multe ori din cauză de coincidențe cu alte manifestări naționale, etc.

Căldura cu care publicul bănățean a înconjurat eforturile Extensiunii Universitare a fost o mângăere duiosă și un imbold la munca mai departe, fiindcă era o dovadă că acțiunea de întrepătrundere a Universității Ardealului cu marele public este o nevoie sufletească reală a Neamului Românesc.

În organizarea conferințelor, Extensiunea Universitară a avut în toate centrele — dar mai ales în Arad, Beiuș, Caransebeș, Lipova, Lugoj și Oravița — un ajutor mare de la *Astra*, cu care a mers mână în mână în opera de răspândire a culturii. *Astra* a îngrijit de toate chestiunile locale (sală, programe, invitații, bilete de tren). În Timișoara s'au făcut două serii de conferințe. Extensiunea a organizat un ciclu independent de conferințe în fiecare Luni. Iar Marția a contribuit la întregirea ciclului tradițional de conferințe al Politehnicei. În Turnu Severin ne-am bucurat de concursul Palatului Cultural T. Costescu. Aducem, în numele Extensiunii Universitare, mulțumirile cele mai vii pentru ajutorul ce s'a dat de către toate aceste Instituțiuni.

Comitetul Central al Extensiunii Universitare din Sibiu ne-a subvenționat pe tot anul 1942—43 cu 67.580 (șasezeci și șapte de mii cincisute optzeci) de lei pentru organizarea și ținerea celor 76 de conferințe în 9 centre. Pentru a arăta cât de mari economii s'au făcut, notăm că numai pentru fiecare conferință de Luni din Timișoara trebuia să cheltuim în mediu 600 lei pentru afiș, 240 lei pentru taxa de afișaj, 400 lei pentru încălzirea și curățirea salei. Unii profesori au dat conferințele fără nici o despăgubire pentru cheltuielile lor. Toată cheltuiala de corespondență, telefoane, etc. a fost suportată de secretarul secției.

În alcătuirea programelor s'a ținut seama în primul rând de nevoile sufletesti ale Neamului în aceste clipe de răscruce a istoriei noastre. S'a insistat asupra problemelor naționale, căutându-se să se întărească încrederea marelui public în puterile creatoare ale Românilor, în drepturile noastre istorice și naționale asupra întregului teritoriu locuit de Români, și deci în izbânda finală a României Mari. De asemeni, conferențiarilor s'au străduit să facă educația morală și cetățenească a marelui public. Entuziasmul cu care au fost primiți conferențiarilor dovedește că gândul lor patriotic a fost înțeles și însușit de marele public.

Pentru a preciza atitudinea sufletească a conferențiarilor, dăm lista celor 76 de conferințe organizate în 1942—43 de secțiunea Timișoara:

Arad

1. 22 Noembrie 1942. **V. Radu**. Reproducerea ființelor viețuitoare în lumina cercetărilor științifice moderne.
2. 29 Noembrie 1942. **D. V. Ionescu**. Galileo Galilei.
3. 6 Decembrie 1942. **A. Borza**. Comorile naturale ale României (cu proiecțiuni).
4. 13 Decembrie 1942. **Eug. Sperantia**. Puterea idealului.

5. 20 Decembrie 1942. **Emil Pop**. Pădurile și destinul nostru național.
6. 17 Ianuarie 1943. **P. Sergescu**. Știință și suflet.
7. 24 Ianuarie 1943. **S. Dragomir**. Unitatea politică și temeiurile ei istorice.
8. 31 Ianuarie 1943. **V. Stanciu**. Destinul nostru.
9. 7 Februarie 1943. **A. Ionașcu**. Concepția despre drept și dreptele a Românilor Ardeleni.
10. 14 Februarie 1943. **D. D. Roșca**. Sentiment religios și gândire filosofică.
11. 21 Februarie 1943. **G. Sofronie**. Transilvania în lumina dreptului internațional.
12. 28 Februarie 1943. **A. Procopaici**. Prioritatea și continuitatea noastră în Dacia.
13. 7 Martie 1943. **Liviu Rusu**. Națiune și cultură.
14. 21 Martie 1943. **C. Pârvulescu**. Originea pământului. Sfârșitul vieții.

Beiuș

1. 26 Octombrie 1942. **P. Sergescu**. Universitatea din Cluj, o mândrie românească.
2. 15 Noembrie 1942. **V. Stanciu**. Vechimea colindelor.
3. 22 Noembrie 1942. **S. Opreanu**. Probleme geopolitice românești transnistriene.
4. 29 Noembrie 1942. **A. Maior**. Idei noi științifice.
5. 6 Decembrie 1942. **Emil Pop**. Pădurile și destinul nostru național.
6. 13 Decembrie 1942. **C. Pârvulescu**. Probleme noi astronomice.

Blaj

1. 20 Decembrie 1942. **V. Stanciu**. Vechimea colindelor.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Caransebeș

1. 7 Martie 1943. **V. Stanciu**. Destinul nostru.
2. 14 Martie 1943. **P. Sergescu**. Știință și suflet.
3. 21 Martie 1943. **S. Opreanu**. Probleme geopolitice românești transnistriene.
4. 28 Martie 1943. **I. Tănăsescu**. Cancerul, boală chimică.
5. 4 Aprilie 1943. D-na **R. Ripan**. Alchimia modernă.

Lipova

1. 17 Ianuarie 1943. **A. Maior**. Știință și Religie.
2. 7 Februarie 1943. **I. Tănăsescu**. Cancerul, boală chimică.
3. 14 Martie 1943. **A. Borza**. Banatul în timpul stăpânirii romane.
4. 28 Martie 1943. **C. Pârvulescu**. Originea pământului; sfârșitul vieții.

Lugoj

1. 22 Noembrie 1942. **V. Stanciu**. Aurul nostru și imperiul roman.
2. 17 Decembrie 1942. **P. Sergescu**. Câțiva învățați francezi de la sfârșitul veacului al XVIII-lea.
3. 31 Ianuarie 1943. **Tib. Morariu**. Țara Năsăudului și conștiința națională.
4. 14 Februarie 1943. **C. Pârvulescu**. Originea pământului; sfârșitul vieții.
5. 21 Februarie 1943. **A. Borza**. Tainele florilor.
6. 28 Februarie 1943. **V. Radu**. Efortul, factor de progres și lumea viețuitoarelor.
7. 14 Martie 1943. **S. Opreanu**. Probleme geopolitice românești transnistriene.
8. 28 Martie 1943. **Emil Pop**. Nemurirea materiei vii.

Oravița

1. 23 Ianuarie 1943. **D-na R. Ripan.** Alchimia modernă.
2. 6 Februarie 1943. **V. Radu.** Efortul, factor de progres în lumea viețuitoarelor.
3. 20 Februarie 1943. **V. Stanciu.** Destinul nostru.
4. 27 Februarie 1943. **A. Maior.** Idei noi științifice.
5. 6 Martie 1943. **P. Sergescu.** Universitatea din Cluj.

Timișoara

1. 26 Octombrie 1942. **Lucian Blaga.** Cum am cunoscut pe Mahatma Gandhi.
2. 30 Noembrie 1942. **V. Stanciu.** Destinul nostru.
3. 6 Decembrie 1942. **C. Pârvulescu.** Spiritul francez în astronomie.
4. 7 Decembrie 1942. **C. Pârvulescu.** Triptic de probleme finaliste corelate:
Originea pământului. Pleoralitatea luminilor.
5. 14 Decembrie 1942. **Eug. Speranția.** Puterea idealului.
6. 15 Decembrie 1942. **Eug. Speranția.** Spiritualitatea muncii.
7. 19 Decembrie 1942. **C. Pârvulescu.** Sfârșitul vieții.
8. 17 Ianuarie 1943. **Al. Borza.** Flora României în corelație cu poporul român.
9. 25 Ianuarie 1943. **S. Dragomir.** Generația luptătorilor ardeleni de la 1848.
10. 26 Ianuarie 1943. **S. Dragomir.** Unitatea națională și demersurile ei istorice.
11. 1 Februarie 1943. **I. Tănăsescu.** Cancerul, boală chimică.
12. 8 Februarie 1943. **A. Ionașcu.** Revindicările din trecutul Românilor Ardeleni
în lumina principiilor de drept.
13. 9 Februarie 1943. **A. Ionașcu.** Concepția despre drept și dreptate a Românilor Ardeleni.
14. 15 Februarie 1943. **D. D. Roșca.** Sentiment religios și gândire filosofică.
15. 16 Februarie 1943. **D. D. Roșca.** Despre onestitatea intelectuală.
16. 22 Februarie 1943. **G. Sofronie.** Transilvania în lumina dreptului internațional.
17. 23 Februarie 1943. **G. Sofronie.** Frontieră și națiune.
18. 1 Martie 1943. **Al. Procopovici.** Structura lingvistică a Neamului Românesc.
19. 2 Martie 1943. **Al. Procopovici.** Din stilistica vieții.
20. 8 Martie 1943. **Liviu Rusu.** Națiune și cultură.
21. 9 Martie 1943. **Liviu Rusu.** Valoarea frumoasului.
22. 15 Martie 1943. **V. Radu.** Efortul, factor de progres în lumea viețuitoarelor.
23. 16 Martie 1943. **S. Opreanu.** Probleme geopolitice românești transnistriene.
24. 22 Martie 1943. **D-na R. Ripan.** Alchimia modernă.
25. 23 Martie 1943. **A. Maior.** Inceputul Universului.
26. 29 Martie 1943. **Emil Pop.** Pasiuni științifice ardeleni.
27. 30 Martie 1943. **P. Sergescu.** Spiru Haret.
28. 5 Aprilie 1943. **S. Manciulea.** Români în Evul Mediu.

Turnu Severin

1. 5 Decembrie 1942. **D. V. Ionescu.** Galileo Galilei.
2. 12 Decembrie 1942. **Tib. Morariu.** Țara Năsăudului și conștiința națională.
3. 23 Ianuarie 1943. **A. Borza.** Comorile naturale ale României (cu proiecțiuni).
4. 20 Februarie 1943. **P. Sergescu.** Știință și suflet.
5. 27 Februarie 1943. **I. Tănăsescu.** Cancerul, boală chimică.

Această listă nu cuprinde întreaga activitate de ieşire a Universităţii Clujului în marele public prin conferinţe în Banat. Profesorii Facultăţii de Ştiinţe din Timişoara au făcut numeroase conferinţe şi în alte cadre: Spitalele Militare, Institutul Social Banat-Crişana, Ateneul Român, Institutele de cultură Francez şi Italian, Cercurile ştiinţifice ale Facultăţii sau Politehnicei. Numărul conferinţelor ţinute de un singur profesor în acest an şcolar s'a ridicat până la 26 (douăzeci şi şase). În afară de aceasta, Facultatea a organizat şezători naţionale cu ocazia fiecărei comemorări a datelor însemnate ale istoriei noastre, a promovat activitatea cercului artistic şi literar al studenţilor, care a ţinut câteva şezători.

Universitatea Clujului se menţine pe linia tradiţională de conducătoare a vieţii spirituale şi de promotoare a sufletului naţional în Ardeal şi Banat. Ea doreşte să înteaşcă această activitate în anii următori.

Petre Sergescu

BCU Cluj / Central University Library Cluj Prof. la Universitatea din Cluj

Insemnări, note

In loc de bilanț pentru literatura bănățeană. Urmăresc producția literară bănățeană cu destulă atenție și chiar cu oarecare interes.

O constatare de ordin general se impune: toți cei cari scriu poezie sau proză se simt îndruiți a fi și îndrumători, comentatori sau critici. Noi credem însă că niciunul n'a reușit, fiindcă poezia e ura și critica e alta. Trebuie să recunoaștem că între condeierii bănățeni încă nu s'a ivit unul care să poată satisface cerințele pe care critica le impune. Mărturisim că la un moment dat gândul nostru s'a oprit la d-l *Grigore Ion* și regretăm sincer că dânsul n'a arătat suficientă perseverență în această privință.

Bogăția de comentarii la care se dedau cei mai mulți dintre tinerii scriitori bănățeni își are izvorul, cred, în chiar neasîm-părul tinereții lor. Și totuși pentru îndrumări și comentarii tinerețea nu e suficientă singură. Trebuie să fie susținută de o cultură adâncă și de o largă viziune despre lume și viață.

Dar la acestea nu se poate

ajunge fără studii serioase și îndelungate, care duc pe orice om de cultură la o concepție proprie despre lume și la ceea ce formează însăși personalitatea. Opt clase de liceu, școală normală, comerț sau industrie nu înseamnă aproape nimic din punctul de vedere al culturii, ci doar abia un început. Cu toate acestea am văzut tineri care se exprimă cât se poate de categoric, leriându-se în îndrumători de opinii, uneori fără cea mai străvezie umbră de modestie.

Nimeni nu le contestă talentul, și dorința noastră fierbinte este ca să fie cât mai multe talente adevărate, dar cu bruma de cultură agonisită până la vârsta de 20 sau 25 de ani talentul nu se poate realiza definitiv decât în cazuri rare, când este vorba despre un adevărat geniu. Cred însă că suntem de acord că genii sunt doar câțiva dintre muritori.

Iată pentru ce avem dreptul să fim surprinși când, în publicistica timișoreană, întâlnim tineri poeți, poate nici cu școala secundară isprăvită, cari

discută valabilitatea concepțiilor estetice ale filosofiei lui Kant sau categorisesc învechită expresia poetică a lui Eminescu, frumoasă pentru veacul trecut, nu pentru acest „veac nou“ al tinerilor literați cari au atâta independență în concepțiile literare, câtă au în viața de toate zilele îmbrăcându-se după moda malagambistă.

O altă constatare evidentă este strădania unora dintre tinerii noștri poeți și comentatori de a se îndepărta cu inspirația de tot ceace constituie particularitățile și conținutul vieții spirituale a Neamului.

Unii o fac conștient alții mai mult din snobism ca să nu zicem „maimușăreală“ literară.

De aci vine și disprețul pe care-l arată frământărilor vieții românești care au stătornicit o psihologie și au urzit o spiritualitate.

li persecută fantoma principiului „artă pentru artă“ care, după opiniile unora, nu se poate realiza decât desconsiderând tot ceea ce se poate lega de ființa spirituală a Neamului tău.

Unul spunea, într'o revistă dela București, că o poezie legată de o latură a vieții românești nu poate aspira la consacrarea ei universală deoarece, trădusă fiind în alte limbi, ea nu poate fi înțeleasă de alte neamuri cari nu cunosc împrejurările și caracteristicile vieții noastre. Prin urmare, poezia realizată cu mijloace izvorite

din experiența de viața a Neamului din care face parte scriitorul își pierde caracterul de universalitate sau puțința de a intra în această universalitate.

Nu este naivă această părere? Nu se pare că miroase a cosmopolitism iudaic?

N'aș vrea să se creadă că este în gândul nostru ideea că toți poeții trebuie să-și înceapă scrișul cu „frunză verde“ sau că este neapărat necesar să fie preocupați mereu de aspectele vieții sociale românești. Aceasta nu se poate. Dar nu din cauza fantomelor de „minoră“ sau „majoră“ cultură, ci din cauza legilor artei care nu exclude nimic din ceace este experiența acestei lumi.

Problema vieții în general, a iubirii, ca și ideea de Dumnezeu, au fost și sunt mereu temele mari ale poeziei și ale tuturor artelor.

Homer sau Sofocle, Vergiliu sau Horațiu, Hugo sau Lamartine, Dante sau Leopardi, Shakespeare sau Byron, Goethe sau Shiller, Eminescu sau Caragiale, ca să nu amintim în treacăt decât câțiva dintre cei recunoscuți, unanim, ca genii, au fost preocupați de aceleași teme mari.

Măreția și mai ales originalitatea operelor lor nu stă însă numai în teme sau idei, ci în modalitatea de realizare în puterea de exprimare, a reprezentărilor fenomenului general al

vieții, smulgând și destăinuind din tainele existenței.

Poate cineva susține că ei sunt mari și universal numai prin acelea dintre operele lor al căror conținut nu e luat din conținutul de viață al neamurilor din care fac parte ?

Este doar așa de lămurit că orice scriitor se poate inspira din orice și de oriunde, că inspirația și-o poate concretiza cu ajutorul experienței de viață materială și spirituală pe care o cunoaște sau și-o imaginează. Și poate realiza opere de artă cu o singură condiție: să aibă talent.

De altfel creațiile literare ale tuturor popoarelor arată că orice literatură pornește dela cecece un cunoscut germanist, *Von der Leiten*, numește „*Volkskultur*“, adică fondul popular al culturii.

Dela acest fond popular de cultură, ce constituie prima etapă de lămurire a unei conștiinți umane în strădaniile pentru mântuire și ideal, și până la operele de creație datorite unora sau altora dintre geniile care strălucesc peste veacuri, în literaturile diferitelor popoare, este o cale lungă, dar de firească evoluție.

* * *

Dacă, în ultimii ani, s'a vorbit despre o literatură bănățeană, atunci au fost citate nume ca al lui *Gr. Bugarin*, *C. Miu-Lerca*, *M. Novac*, *P. P. Belu*, *V. Cârdu* în poezie și *Virgil Birou* în proză.

Literatura acestora a rămas, mai mult sau mai puțin, legată de umanitatea, dacă putem spune așa, românească a Banatului. Și tocmai pentru acest motiv ei sunt considerați mai expresivi, mai originali din tot ceea ce a putut oferi provincia noastră literaturii românești, în ultimul timp, lăsând la o parte pe *Anișoara Odeanu* sau chiar pe *Traian Lalescu* a căror literatură s'a impus și valorificat pe alt plan, în alte locuri și uneori chiar cu alte mijloace.

Este adevărat că în cea mai mare parte literatura lor se caracterizează mai ales prin lirism. Dar acesta este aspectul general al întregii producții literare bănățene.

Poate că lirismul corespunde sensibilității românului bănățean, dar aceasta arată că literatura bănățeană este încă la început. Acest lirism e evident nu numai în poezie ci chiar și în proză, cum e cazul lui *I. Ienea*, *D. Drăgoescu* și chiar *V. Birou*.

Poeții bănățeni n'au pătruns drama de o mie de ani a acestei provincii. De aceea faptele petrecute și figurile marcante ale acestei drame n'au putut constitui simboluri pentru creații literare mari.

O literatură adevărată, care să ajungă la pragul artei adevărate, nu se poate mărgini numai la producții lirice. În Banat suntem oarecum încă în perioada începuturilor, cu excepția poeziei lirice.

Poeții sunt aceia cari aleg din experiența de viață a unui neam elementele permanente și le proiectează în sensibilitatea umană, universală.

Pentru aceasta însă este nevoie de frământări amarnice, de cunoaștere largă și adâncă. Setea aceasta de cunoaștere prin studii serioase n'o putem sublinia la cei mai mulți dintre poeții bănațeni, cari, lipsiți mai adesea de mijloace materiale, își irosesc puterile de muncă în gazetărie (unii chiar fără a fi nevoiți) tocmai la vârsta cea mai potrivită pentru studii. Nu tăgăduiesc că sunt cazuri de autodidacți, cum a fost la noi cazul lui Caragiale de pildă, dar acestea sunt rare. Seriozitatea preocupărilor de cunoaștere pe care le manifestăm noi se întărește și se verifică în preajma și sub controlul celor cari prin știința lor cuprinzătoare au tocmai această menire. Dacă e necesar vreun exemplu în această privință, atunci să se cerceteze cazul Eminescu care, cu mîntea lui cuprinzătoare, s'a format și s'a verificat audiind îndelung cursurile unor savanți recunoscuți la universitățile din Viena și Berlin.

* * *

Recunoaștem că vremurile aspre pe care le trăim sunt improprii unei creații literare adevărate, dar tot așa de adevărat e faptul că talentul, ca să nu zicem geniul, nu poate fi înăbușit, oricare ar fi împrejurările

în care îi este dat ca să se manifeste.

Istoria literaturii universale înregistrează multe cazuri de talente cari, în anumite momente, nu s'au putut manifesta liber din cauza împrejurărilor sau oamenilor (cazul genialului Schiller e arhicunoscut) și totuși niciun talent adevărat n'a putut fi oprit din calea predestinată prin blestemul fiorului de creație pe care creatorul văzutei și nevăzutei l-a pricinuit în sufletele slujitorilor artei.

Geniul creator n'are astâmpăr până nu se realizează, până nu se comunică celor în mijlocul cărora îi este dat să se manifeste. Prin el se realizează o valoare, valoarea estetică a existenței, care, vrînd-nevrînd, trece în patrimoniul de cultură, mai întâi al neamului din care face parte și pe urmă, prin neam, din patrimoniul cultural al întregii umanități.

Se recunoaște îndeobște că arta e un produs al culturii, al spiritualității omenești. Pornește dela o conștiință și se valorifică prin conștiință, fără de care n'ar exista.

Tocmai pentru acest motiv credem că o operă literară devine operă de artă, adică bun estetic, numai în măsura în care ea luminează sufletul omesc căruia îi este adresată, căci prin însuși felul ei de a fi opera de artă nu poate avea, în conștiința umană, rolul pe care-l are, în existența naturii, de pil-

dă un bolovan oarecare, ce zace pe-o margine de drum.

Tr. Topliceanu

Studii și documente băănățene de istorie, artă și etnografie, prezentate de *Ion Stoia-Udrea*, vol. I Fasc. I, Timișoara 1943, editura „Vrerea“.

Volumul acesta cuprinde: „*Banatul în prima jumătate a mileniului nostru*“ de I. Stoia-Udrea, „*Trei inscripții din veacul al XVIII-lea*“ transcrise de V. Birou, I. St. Udrea și V. Ardeleanu, „*O instrucțiune din 1739 a Administrației austriece din Banat*“ de I. Stoia-Udrea, „*Lista contribuabililor din Timișoara la 1754*“ de I. Stoia-Udrea și „*Balade populare din Ilidia*“ culese în 1906 de Dr. I. Țicu.

Strădaniile Dlui I. Stoia-Udrea își pot găsi satisfacție în prețuirea noastră, pe care o arătăm tuturor acelor care se gândesc mereu la lămurirea vieții românești în Banat.

O anumită istoriografie, străină, se obișnuise de mult să interpreteze documentele după o concepție interesată întunecând pulsul de viață românească manifestată pe aceste meleaguri fără puțință de contestare.

Dl. I. Stoia-Udrea se întâlnește cu adevărul când susține, de altfel în conformitate cu concepția modernă a istoriei, că adevărata istorie românească a Banatului „o constituie trăirea țărânimii peste ani și veacuri, luptele ei de

emancipare, de ridicare din starea de iobăgie, egală cu sclavia, la deplină libertate țărănească“.

Cercetarea vieții țărânimii românești în plin ev mediu, mai ales, este o întreprindere nu imposibilă, ci grea.

Trebesc cercetate cu de-amănuntul toate documentele publicate chiar de către unii istorici maghiari, cazul lui Pesty Frigyes, dar folosite cu oarecare grabă și mai des cu mult interes, străin de știința obiectivă.

Toți ceilalți istorici cari s'au ocupat cu trecutul Banatului se prezintă cam după un șablon.

După cele ce se comunică la comisia istorică, din cadrul Institutului Social Banat-Crișana, care lucrează la o nouă istorie a Banatului, se pare că documentele publicate de Pesty Frigyes vorbesc mult mai mult despre români decât am fost obișnuiți cu ele, potrivit istoriilor scrise despre Banat, când de unul, când de altul, dar toate după același șablon, având aproximativ aceeași documentare și cam aceeași interpretare.

Un exemplu tipic îl constituie istoria Banatului scrisă de Griselin. Fiindcă a văzut Banatul, i s'a acordat încrederea. Și totuși multe din cele afirmate de el, nu pot fi literă de evanghelie.

Intenționat sau nu, Griselin e greșit în multe afirmațiuni. Și el a fost în serviciul unei anumite politici care se etala în mântuitoare prin civilizația adusă într'o țară aproape sălbatică.

E o concepție care mai dăinuiește și azi, la unii interesați politicește de așezarea lor pe pământul Banatului.

Iată pentru ce istoria Banatului scrisă până acum de străini nu poate fi în totul cea adevărată. Trebuie să mergem la documente, să le descifrăm în lumina adevărului istoric și să le dăm interpretarea cea mai justă.

În această privință suntem în totul de acord cu d-l Stoia-Udrea și de aceea îl felicităm pentru preocupările ce-l stăpânesc când, în disprețul tuturor greutăților de ordin material, dă la iveală studii și documente referitoare la cunoașterea vieții materiale și spirituale din trecutul românesc al Banatului.

Subliniem și condițiile tehnice desăvârșite, precum și grija pentru expresia atractivă, frumoasă, a „Studiilor și documentelor Bănățene“.

Tr. Topliceanu

Nicolae Albu: Ștefan P. Neagoe, un satelit al Școlii Ardelene, Sibiu 1943. Extras din revista „Transilvania“ Nr. 7-8.

Către sfârșitul veacului al XVIII-lea, învățații ardeleni s'au angajat în luptă aprigă, cu o parte din istoriografia unguri, germani și sârbi, pentru dovedirea adevărului istoric cu privire la originea neamului românesc și a limbii sale.

După apariția, la 1812, a lucrării lui *P. Maior*, „Istoria pen-

tru începutul Românilor în Dacia“, luptele n'au încetat.

Învățații străini, orbiți de influența unor preocupări politice interesate, au crezut că prin moartea triumviratului, Micu-Șincal-Maior, vor putea să-și impună punctul de vedere.

Școala Ardeleană însă statornicise un crez. Acest crez a fost servit cu demnitate și pasiune de o pleiadă de tineri învățați bănățeni, bihoreni și ardeleni.

Preparandia românească dela Arad, înființată la 1812, prin strădaniile celor dintâi profesori ai ei, D. Țichindeal, C. Diacovici-Loga, Iosif Iorgovici și Ion Mihuț, avea să-și arate roadele.

Ea păstra și întărea o tradiție de luptă pornită în numele unui neam disprețuit pe nedrept, în numele neamului românesc care, în baza priorității sale pe acest pământ, era îndrituit la o altă viață decât aceea la care îl siliau stăpânitorii politici trecători.

În rândul acelor care nu cunoșteau altă durere decât durerea neamului lor, nu ținteau altă biruință decât biruința românească, se înșiruie și Ștefan P. Neagoe, ieșit din Preparandia dela Arad, devenit învățător al școlii române dela Pesta.

Ca și bănățenii Bojincă, Murgu și mulți alți români transilvăneni, Ștefan P. Neagoe și-a purtat pribegia în Țările Românești de peste munți, duzând

cu sine sbucium și entuziasm pentru neamul său.

D-l Nicolae Albu, cu grijă și pricepere încadrează pe Ștefan P. Neagoe în cadrul mișcărilor culturale ale românilor transilvăneni în întâia jumătate a veacului al XIX-lea.

Studiul d-sale e documentat, lămuritor și deci prețios.

Prin asemenea studii descifrăm sbuciumatul nostru trecut cultural și, în vremurile de astăzi, ne întărim conștiința pentru triumful rosturilor românești.

Tr. Topliceanu

Dr. Cornelia Bodea: „**Moise Nicoară**. (1784—1861) și rolul său în lupta pentru emanciparea național-religioasă a Românilor din Banat și Crișana“. Partea I-a (—1825). Arad.

Intr'un studiu masiv de 450 pagini C. Bodea tratează în această primă parte împrejurările istorice dela începutul veacului al XIX-lea ale Bănățenilor și Crișenilor pentru emanciparea lor național-religioasă. *Moise Nicoară* este una din figurile care s'au impus în aceste lupte care aveau să fie ducătoare la triumful cauzei românești.

Vieța lui sbuciumată ne apare astăzi în lumina ei cea adevărată prin priceperea așa de serios documentată a autoarei.

Dintre lucrările care s'au scris despre această împrejurări, aceasta ni se pare cea mai completă.

Cine vrea să se documenteze în legătură cu starea cultural-religioasă a Românilor din Banat și Crișana la începutul veacului XIX, trebuie să se adreseze acestei monografii.

Pentru noi este cu deosebire însemnată fiindcă frământările acestea sunt purtate cu entuziasm de către Bănățenii ce conduceau Preparandia dela Arad și între care se evidențiază admirativ figura aceluia care a fost. *D. Tichindeal*,

Moise Nicosră a avut încredere în împăratul dela Viena, D-Țichindeal nu. Dreptatea a fost de partea lui Ținchideal iar M-Nicoară a avut aceeași desiluzie ca mulți alții în istoria românilor transilvăneni, căci politica Vienei a fost mereu binevoitoare altora, un nouă Românilor.

Mărturiile istoriei sunt prea evidente . . .

Tr. Topliceanu

Șerban Lungu: **Națiunea ca principiu de cultură și educație**. Sibiu 1942.

În 1940 a apărut la Sibiu lucrarea lui Ș. Lungu intitulată „*Educația Națiunii*“ care a atras atenția prin documentarea și interpretarea nouă și cât se poate de interesantă a unor probleme care se cer mai serios privite.

În studiul acesta condensat ce poartă titlul „*Națiunea ca principiu de cultură și educație*“ reia „problema națiunii ca principiu de bază a unei viziuni etnocen-

trice și în cadrul acesteia, în deosebi, problema raporturilor dintre popor, neam și națiune, în semnificațiile structurii lor organice, unitare și diferențiale.“

În 8 capitole autorul înfățișează, cu un diseernământ just și cu o temeinică viziune filosofică următoarele probleme:

Criza contemporană — Biologia culturii — Națiune și Cultură — Cultura națiunii — Națiune și criză românească — Popor, neam, națiune — Națiune și educație — Educația națiunii — Națiunea și științele etnice.

Ș. Lungu pornește dela constatarea că „astăzi trăim una din cele mai hotărâtoare crize ale culturii europene.“ (p. 1.) Această criză anticipează o nouă epocă ce se afirmă și care tinde să revoluționeze totul pentru ca, mai curând sau mai târziu, să se ajungă la o nouă viziune despre lume și viață în cadrele culturii europene.

„Indiferența, scepticismul, nihilismul și, peste tot, tragismul cu care „modernismul“ eșuează în viața și spiritualitatea culturii europene contemporane, după o îndelungată perioadă de fast și temporar succes, este pentru noi cea mai peremptorie dovadă, că dincolo de experiența, măsura și calculul raționalist — materialist și mecanicist — al individului „autonom“, există atâtea și atâtea imponderabile bio-morale, cari nu sunt câtuși de puțin obscure și nici periferice

în semnificația axială a omului. Subestimarea acestora în problematica generală a omului constituie o carență a „culturii“ europene, care nu se poate să nu se răzbune. Și ea se răzbună în criza culturii contemporane, care este o criză integrală a omului, o criză morală, care constrânge la o inevitabilă schimbare.“ (p. 7).

În concepția autorului „Criza formează faza critică a dezechilibrului organic, sufletesc și spiritual, rezultat din epuizarea unor forțe și forme de viață care nu mai corespund nevoilor vremii și tendințele de pătrundere și afirmare ale altora cari reușesc să se impună prin vitalitatea și viabilitatea lor.“ (p. 8).

Prin originea lor, crizele adevărate reprezintă de fapt un sfârșit de epocă, câtă vreme prin revoluțiile la care dau naștere, un început.

Fiecare sfârșit de epocă se caracterizează prin o fază de sleire, decadența, nihilismul, scepticismul, îndoiala și indiferența fiind forme caracteristice de manifestare.

Sofistica greacă distruge specificul „ordinei“ și armoniei ce caracterizează cultura clasică și se continuă, tot ca element desărgant, prin nominalismul medieval și prin „pozitivismul“ modern individual și raționalist care nu mai pot face față formelor de viață colectivă, comunitară — națională sau internațională — impuse de dezvoltarea

naturală, organică și istorică a vieții europene.

Forma „modernă” a culturii europene a redus totul la individ și rațiunea lui. Idealul de autonomie” pe care l-a urmărit omul renașterii a dus, alături de rațiune ca mijloc de realizare a lui, la individualismul și raționalismul unei civilizații moderniste ale cărei scopuri și mijloace converg în deosebi în spre asigurarea și îmbunătățirea bunului trăiu al omului.

„*Ca o reacțiune și în opoziție cu aceasta, epoca actuală tinde să instaureze o altă viziune despre lume și viață, în care și prin care „omul” capătă o altă interpretare, mult mai adâncă și mai eficace. In locul individului și a rațiunii sale, ca centru de iradiație în cultura și civilizația modernă, epoca actuală situează poporul, națiunea, ca un alt „individum” mult mai complex, mai profund și mai real, mai fecund în realitatea și finalitatea lui.*”

Cultura europeană nu mai e privită ca o creație a indivizilor, ci invers, tot ceea ce aceștia au mai bun într’înșii, ca: viață culturală, educație; ca însușiri intelectuale, morale sau fizice; ca realizări spirituale sau materiale, ș. a., toate poartă în interpretările și semnificațiile noilor orientări pecetea poporului sau națiunii care le-a dat naștere. Noua cultură europeană crește și se dezvoltă în devenirea ei din viața națiunilor care a compun. Ea este și tinde să devină, în

locul unei culturi autonome: individualiste și raționaliste, o cultură etnonomă: comunitară și organică, o cultură etnocentrică. In locul unei culturi bazate pe indivizi, o cultură întemeiată pe națiuni și specificul lor. (p. 14).

Prin urmare se observă că noua orientare a culturii europene tinde să se afirme tocmai în direcția opusă spiritului „civilizației” zise moderne.

Noi credem că după războiul mondial lumea a ajuns în sbuciumul unor aspre frământări pentru realizarea unei „Weltanschauung” bazată pe specificitatea etnică a diferitelor popoare și războiul actual, considerat ceva mai adânc, nu este decât o apocaliptică luptă între două Weltanschauung-uri, o luptă între două lumi, între două concepții: una în care elementul scop central este individul, alta națiunea, din care face parte, se realizează; una mecanicistă-pozitivistă, de un pronunțat caracter materialist, alta totalitar-organică, etnocentrică, unificativă nu disociativă.

„*Renașterea și modernismul au creat o epocă de orientare mecanicistă, individualistă, raționalistă, pozitivistă, umanitaristă, liberalistă, democratică, etc., în care sub iluzia unui progresism umanitar internațional, se ascunde o profundă disoluție și transformare a culturii europene într’o „civilizație” materialistă, pe cât de sclipitoare, pe atât de distrugătoare de suflet.*”

Cultura este a națiunii și națiunea se desăvârșește prin cultură“ (p. 17).

Prin renaștere și modernism individul, și rațiunea lui, a devenit axă de înțelegere și trăire, astăzi, însă, individul — „individum“ — este însăși națiunea din care face parte: prin existența și puterea ei se asigură și bunăstarea indivizilor care o compun.

„In spiritul concepției de viață materialistă și raționalistă problema care se pune era, mai ales, ce trebuie să fie „omul“, astăzi, într'o viziune nouă ne întrebăm ce este, dar mai ales ce trebuie să fie națiunea, pentru ca, în lupta ei pentru existență, să învingă și să se afirme implicit bunăstarea omului, care nu este și nu poate fi o existență „în sine“, autonomă, așa cum se credea în renaștere și epoca modernă, ci el este pătruns și condiționat, în toată ființa lui, de o mai complexă realitate, care-l definește și-l explică: de realitatea lui etnică, națională.“ (p. 19).

Criza românească se prezintă cu un dublu aspect: pe deo parte, pe latura ei exterioară, europeană, ea are toată semnificația unei dislocări axiale a individualismului și raționalismului pozitivist și încercările de înrădăcinare a unei noi viziuni despre lume și viață în care poporul, națiunea, ca totalitate

organică comunitară specifică, devine centrul de trăire și înțelegere; pe de altă parte, pe latura ei interioară, specific românească, criza noastră este o criză de organică structurare a echilibrului dintre „sat și oraș“, sau mai precis, dintre țărănime și burghezie.

D. Lungu precizează convingerea că dacă evoluția care se observă pe plan european tinde spre o soluționare pe baze etnice, naționale, în care nu individul, ci poporul ca totalitate organică deține primatul, pe plan intern, românesc, ea ne este deosebit de favorabilă întrucât poporul nostru corespunde, mai mult ca oricare altul, spiritului noului organism etnic comunitar, ca unul care se bazează în așa mare măsură pe o țărănime adânc înrădăcinată gliei și tradițiilor autohtone.

Ne oprim aci cu spicuirile din foarte interesantul studiu al d-lui Șerban Lungu, cu regretul de a nu-l putea înfățișa în întregime dar cu deosebita convingere că D-sa sesizează adevărul. Cu o judecată pătrunzătoare despică problemele în sensul lor just, propunând științei românești căi ducătoare la înțelegerea completă a unei realități mari: națiunea, ca centru dinamic al culturii.

Tr. Topliceanu

REVISTA BANATULUI

(FOST „LUCEAFĂRUL“)

Inscris în registrul publicațiilor periodice al Trib. Timiș la nr. 82

Este editată de:
COMITETUL „ASTREI BĂNĂȚENE“

Redactor:
PROF. TRAIAN TOPLICEANU

REDACȚIA ȘI ADMINISTRATIA:
Timișoara I, Strada Alba-Iulia nr. 2 (Palatul Cultural)

ABONAMENTE:

Pentru particulari	500 lei
Pentru cercuri culturale și școli primare . . .	500 lei
Pentru despărțăminte și școli secundare . . .	600 lei
Pentru autorități și instituții	1000 lei
Abonamente de sprijin	2000 lei

Exemplarul 60 lei

CUPRINSUL:

Gr. Bugarin:	Un pătrar de secol dela Marea Unire.....	pag. 1
Dr. C. Corneanu:	Generalul Traian Doda	” 4
D. Imbrescu:	Munții Semenicului	” 10
Lucian Costin:	Fenomene dialectale ale graiului bănățean	” 15

LITERATURĂ:

Gr. Bugarin:	Generație (poezie).....	” 21
A. Pop:	Reintors (poezie)	” 22

DATE ȘI DOCUMENTE; / Central University Library Cluj

Tr. Birăescu:	Un document edificator	” 23
P. Sergescu:	Extensiunea Universitară din Cluj în Banat în 1942-43	” 27

INSEMĂRI, NOTE:

Tr. Topliceanu: *In loc de bilanț pentru literatura bănățeană; — Studii și documente bănățene* de I. Stoia-Udrea; — *Ștefan P. Neagoie, un satelit al Școalei Ardelene* de N. Albu; — *Moise Nicoară* de Dr. C. Bodea; — *Naștunea ca principiu de cultură și educație* de Ș. Lungu.

REVISTA BANATULUI
TIMIȘOARA I
Palatul Cultural, etajul I, camera 48

D-sale D-lui

.....

.....

Comuna .....

Județul .....

BCU Cluj / Central University Library Cluj